

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. дфн Нина Димитрова,

научна специалност *ИСТОРИЯ НА ФИЛОСОФИЯТА*, ИИОЗ – БАН

относно: конкурс за професор по професионално направление 2.3.

***ФИЛОСОФИЯ*,**

обявен за нуждите на секция „Социални теории, стратегии и

прогнози“ – ИИОЗ – БАН,

в ДВ, бр. 5 от 15. 01. 2019

В конкурса за професор, обявен за нуждите на секция „Социални теории, стратегии и прогнози“, доц. дфн Богдана Тодорова е единствен кандидат. Представила е документите си в безупречен вид, което свидетелства за сериозната ѝ подготовка за тази хабилитация. Приложеният опис на подадените документи съдържа 19 точки, а изобилието на текстове, с които тя участва в настоящия конкурс, е съпроводено с разнообразен „доказателствен материал“, потвърждаващ тяхната автентичност.

Сред посочените документи фигурира таблица, удостоверяваща изпълнените минимални изисквания по различните групи показатели за областта на *хуманитарните науки*, направление 2.3. *философия*.

В изготвената автобиографична справка са налични данни за получени три научни награди и отличия (от фондация „Човещина“, 2013, от ЦИНСО – БАН, 2006 и от ЮНЕСКО, Техеран 2005), както за проведени две научни специализации (в Иран, 2011 и в Словения, 2009). Представени са доказателства в полза на посочените данни. Подробно е описана преподавателската дейност на кандидата – 30 часа лекционен курс на английски език по дисциплината „Международна и национална сигурност“ към Варненския свободен университет през 2012 и 2013 г., както и проведен лекционен курс „Език и мислене“ към оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, 2010 г.

Богдана Тодорова е била научен ръководител на отчисления с право на защита редовен докторант Десислава Дамянова (2011 – 2014); научен ръководител на дипломант към Киевския университет (2013), както и на свободен докторант към същия университет (2013 – 2014).

Изготвеният списък с участията в международни и национални научни или образователни проекти е впечатляващ не само с броя на тези участия, но и с

обстоятелството, че кандидатът не се е задоволил с посочването на данните, но е направил и синтетично представяне на същността на извършената по всеки проект изследователска работа. Предоставена е подробна и библиографски изчерпателна фактология за три национални проекта (на един от които Богдана Тодорова е ръководител – към МОН, на тема „Съществува ли български етнически модел?“, 2006); за три вътрешноакадемични проекта, както и за участие в европейски проекти – по VI и по VII Рамкови програми.

Детайлно и прецизно е описанието (придружено с разнообразни уверения за присъствието на кандидата) на участието в международни и национални научни форуми. Отбелязани са 35 участия на доц. Тодорова на международни научни конференции в Европа, Азия и Африка. Следват данните за 21 изяви на национални форуми, повечето от които с международно сътрудничество.

Богдана Тодорова има и богата съставителска и редакторска дейност; приложила е свидетелства за участията си в различни организационни комитети на научни прояви у нас и в чужбина.

Международната видимост на кандидата е доказана и чрез справката за цитиранията на предложените за хабилитация трудове – библиографски прецизно са описани 22 цитирания, 13 от които от чужди изследователи.

Разбира се, в един конкурс за професор изнесените дотук данни са важни, но все пак допълващи цялостния научен облик на кандидата. Акцентът е върху научната продукция, предоставена за рецензиране. Изобилието на научни трудове – самостоятелни монографии, части от колективни монографии, студии, статии, пригответни за това участие, е изпитание пред рецензента, независимо че е подпомогнат както от грижливо направени резюмета на всеки без изключение текст, така и от задължителната собствена преценка за съдържащите се в трудовете научни приноси.

И така, Богдана Тодорова е депозирала най-новата си монография „Обективирането на исляма“ (София, „Авангард Прима“, 2018, 192 с.), индивидуалното си участие в колективната монография „Демократизация, религиозна идентичност и фундаментализъм в Румъния и България“ – на английски език, също от 2018 г. (издание на Великотърновския университет; монография, на която Тодорова е и съставител); монографията „Позицията на „единството“ в политическата мисъл на имам Хомейни“ – на английски език, издадена в Сибиу, Румъния, 2017; както и две глави от общо четири в монографията „Българският етнически модел“, 2010 (в съавторство с М. Мизов), отразяваща резултатите от осъществен научен проект, финансиран от МОН.

След монографиите в описа фигурират и реално са представени други по-малки текстове, поставени съответно в следните рубрики: „Статии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световно известни бази данни с научна информация (Web of Science и Scopus)“ – тук са предложени 4 текста; „Публикации в реферирани и индексирани в други световни бази данни с научна информация“ – 5 текста; „Студии, публикувани в издания с научно рецензиране и в редактирани колективни томове“ – 6 текста; „Публикации в нереперирани списания с научно рецензиране и в редактирани колективни томове“ – 14 текста. Ако приведа и заглавията на тези текстове, с това аз ще съм изпълнила изискванията за минимален обем на рецензията.

Освен като изпитание с оглед на обема им, предложените за обсъждане текстове притесняват и с предназначенията за твърде тесен кръг специализирана тематика. Наясно съм, че експертите у нас са твърде малко – това личи и от цитираните в книгите български автори – сред огромния брой приведена библиография в най-новата книга две или три заглавия са от български автори, а в издадената книга на английски (върху Хомейни) мярнах само едно, като изключвам преводната книжнина. И все пак ми се струва, че доц. Годорова е могла да спомене още, колкото и малко да са, имена на български изследователи; това е въпрос на лоялност към нашата научна общност. Но както и да е, липсата на достатъчно експерти у нас по проблемите, разисквани в научните трудове тук, прави изграждането на едно компетентно становище върху тях още по-трудно.

Една от особеностите на предложените текстове като цяло е подчертаната им интердисциплинарност – навсякъде към описанието на феномените, предмет на изследователската дейност на кандидата, е приложен комплексен подход. От равнището на философския анализ се „слиза“ до злободневни теми, като, разбира се, тук са включени методите на политическия анализ, социологията, историята на религиите, културната история, знания от географско естество, и пр., и пр. Солидните, обосноващите заключения, до които доц. Годорова достига в процеса на своята работа, несъмнено се дължат и на „физическите“ ѝ контакти с проучвания от нея духовен, идеен и материален свят – по време на специализации, командировки, научни форуми, съвместни проекти. Така *ислямът* – голямата тема в научното творчество на доц. Годорова, е обгледан както във времеви порядък – чрез възможностите на историята на идеите (история на философията, история на религиите), така и като съвременен

глобален феномен – чрез напречен разрез на плоскостта „религия и политика“, върху която е разположен.

Публикуваната на английски език монография, посветена на идеите за „единство“ в политическата мисъл на Хомейни (трябва тук да отбележа и факта, че са представени две положителни рецензии за нея – от Чолпон Алиева, професор в Международния университет в Киргистан, и от изследователката от Румънската академия на науките Хенриета Шербан), за мен е по-философски наситената в сравнение с наскоро излязлата книга за обективизирането на исляма и затова ще започна споделянето на впечатленията си с нея. Имам предвид по-скоро, че с оглед на моята компетентност тя представлява по-голям интерес.

Богдана Тодорова привежда разнообразна литература, сочеща произхода на специфичния ислямски гностицизъм – суфизма, коментира теориите за персийско, християнско и индийско влияние, както и характерната за 20 век теория за автохтонността на феномена. Суфизмът е детайлно проследен в исторически план, открити са периодите в неговото разгръщане, обсъдена е основателността на аналогията му с древногръцкия кинизъм. Внимателно и задълбочено е анализирано и представено отношението „разум – любов“ в суфийската традиция, както и припокриването/разликата между мистицизъм и аскетизъм. Фокусът на изследователския интерес основателно е върху спецификата на този вид гностицизъм, доколкото представлява органична част от светогледа на имам Хомейни. Това, което бих искала още да прочета в тази част на книгата, е по-обстойното открояване на разликите с гностицизма като християнска ерес (в множеството му разновидности). Защото, четейки за духовните нагласи на идейния вдъхновител на Ислямската революция, оставам с впечатлението, че те, тези нагласи (изискващи концентрация върху божественото присъствие и оттам – идентичност с божественото знание, която не може да бъде дискурсивно обяснена) са по-скоро мистицизъм, отколкото гностицизъм в смисъла на Василид, Валентин и т.н.

Философски осмислени са трите понятия у Хомейни, основополагащи в проекта за една бъдеща интеграция на човечеството – единството на човешката раса; светът като едно семейство; божествеността на всеки човек, призван да работи за усъвършенстването на обществото.

Впечатляваща е литературата, използвана за написването на книгата. Ще спомена, че сред преводите присъстват и два, дело на авторката.

Част от проблематиката в книгата за Хомейни е разгърната и в последния публикуван монографичен труд – „Обективирането на исляма“, 2018. Както е обяснено, заглавието обозначава отдалечаването на исляма от класическите му традиции. В книгата задълбочено и от множество гледни точки – философска, социологическа, културологическа, политическа, икономическа и т.н., е разгледан *ислямизмът* в различните му разновидности – и в идеологическо, и в географско отношение. Синтезирано е събрана и представена богата информация, което дава възможност книгата да се ползва и като справочно издание по тези така важни за съвременността въпроси. Но трудът далеч не е само това, споменах за множеството аспекти в извършените над тези феномени рефлексии. Смятам, че отбелязаните в авторската справка приноси моменти са наистина такива.

Както вече бе отбелязано, две от общо четирите глави в монографията „Българският етнически модел“, 2010 (в съавторство с М. Мизов) са написани от Б. Тодорова. В нейните текстове ключово значение има формулираното понятие за етнически модел (според авторката – „това, което се базира на общи исторически корени, обща съдба, проявява се в единен език, култура и принадлежност към една етническа общност. По дефиниция, той изключва емигранти със самобитна култура и други родови корени от броя на пълноправните членове на нацията“, с. 170), както и отговорът на въпроса дали е *български* т. нар. „български етнически модел“. Много важно е да се отбележи, че изводите и предложенията в тези текстове се базират на собствени теренни проучвания.

На собствени теренни проучвания се основават и изводите, до които авторката достига в сравнителните си изследвания върху присъствието/влиянieto на исляма в Румъния и България. Богдана Тодорова е дългогодишен ръководител на българо-румънски проекти и представените тук трудове отразяват нейния достатъчно богат вече опит върху тази основна за научния ѝ профил проблематика. Това доказва и последното ѝ участие в такъв междуакадемичен проект – студията върху ислямския фундаментализъм в Румъния и България („Fundamentalism and Radicalism in Bulgaria and Romania – Trends and Challenges“, in: „The Balkans as Reality. Democratization, Religious Identity and Fundamentalism in Romania and Bulgaria“, 2018). Многогранно осветление получава явлението „религиозен фундаментализъм“, покрай което са обговорени и различни други нива и типове фундаментализъм – ислямски, пазарен, икономически, балкански и пр.

Многобройните текстове, в които ислямът е основната тема, предоставят научни резултати, усвоени и използвани от Европейската комисия по правата на човека. Това е достатъчен атестат за качеството на проведените от доц. Тодорова експертни проучвания.

Извън доминиращата тема за исляма в списъка на предложените за обсъждане текстове са депозирани две статии – едната преценява ролята на философа в дебата за ценностите на съвременното европейско общество („Identity, Spirituality and Dialogue in the Context of an Axiological Discourse“, Bucharest, 2017) и се концентрира върху секуларната теология като версия на философията на религията, насочена към дълбинния смисъл на човешкото съществуване. Емблематичен момент в статията е акцентът върху връзката с етическото, с етическия императив.

Другата статия (в съавторство), в която основният акцент отново е върху етическото, е посветена на проблематиката за моралния императив във века на *генетиката и медицината* („Moral Imperativ in the Age of Genetic Medicine“, 2009). Базисното ѝ послание е, че човешкият геном, „задава“ универсалността на моралното.

Също от областта на биоетиката, но пречупена и през приоритетната в научно отношение проблематика – рефлексите върху исляма, е статията, прицелена да изследва отношението на тази религия към възможността за сърдечни трансплантации („Theological and Moral Aspects of Cadaverous Donation-Heart Transplantation from the Point of View of Islam“, 2004). Интересното е, че анализът е проведен през и чрез Кантовите идеи в сферата на *практическият разум*. Смятам такава творческа насока за изключително плодотворна и се надявам тя да има по-обстойно продължение. Непременно трябва да се отбележи и че темата е за първи път лансирана у нас.

С казаното дотук – без да е възможно да съм изчерпателна, предвид лимитирания обем за жанра „рецензия“, отчитайки качеството и многостранността на научните изяви на доц. дфн Богдана Тодорова, като член на научното жури по нейната хабилитация, изразявам убеждението си, че тя напълно заслужава исканото научно звание *професор* (в научно направление 2.3. *философия*) и призовавам уважаемия научен съвет при ИИОЗ – БАН да ѝ го присъди.

Дата

Подпис: